

УДК 373.3(075.8)

МАРІЯ ОЛІЯР, доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри початкової освіти, Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна
ORCID ID 0000-0002-1592-1780
oliyar27@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

MARIA OLIYAR, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Primary Education, Vasyl
Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

THE ESSENTIAL PROBLEMS OF MODERNIZATION OF PRIMARY EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE

Стаття присвячена аналізу сучасного стану початкової освіти в Україні. Автор узагальнює зовнішні та внутрішні чинники модернізації початкової ланки освіти. Проблема підвищення якості початкової освіти розглядається у взаємозв'язку з викликами, зумовленими війною в Україні. Автор акцентує увагу на продовженні реформ та якісних трансформацій в аспекті Концепції нової української школи. Значну увагу приділено проблемі підготовки вчителів початкових класів за сучасних умов. Підкреслюється актуальність готовності вчителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти. Автор актуалізує проблему національно-патріотичного виховання молодших школярів.

Ключові слова: реформування системи освіти, початкова освіта, нова українська школа, молодший школяр, учитель початкової школи, модернізація початкової освіти, інклюзивна освіта, національно-патріотичне виховання.

Summary. The article is devoted to the analysis of current state of primary education in Ukraine. The author summarizes the external and internal factors of modernization of primary education. The problem of quality of primary education is considered in relation to the challenges caused by the war in Ukraine. The author

emphasizes the need to continue reformation and qualitative transformations in the aspect of the Concept of new Ukrainian school. A significant attention is paid to the problem of education of primary school teachers in modern reality. The importance of primary school teachers' readiness to work in the inclusive education realm is emphasized. The author highlights the problem of national-patriotic education of primary school students.

Key words: the reformation of educational system, primary school education, new Ukrainian school, primary school student, primary school teacher, modernization of primary education, inclusive education, national-patriotic education.

Мета статті полягає у визначенні й теоретичному обґрунтуванні найважливіших напрямів модернізації початкової освіти на сучасному етапі.

Постановка проблеми в загальному вигляді. За екстремальних умов війни, в яких перебуває Україна, перед вітчизняною системою освіти постали нові виклики. Найважливіші питання, які вимагають сьогодні відповіді: якою є мета і завдання реформування системи освіти в XXI столітті у світовому та загальноєвропейському вимірі; чи набуло у зв'язку з цим реформування освіти в Україні незворотного глобального характеру, особливо в умовах війни; як виховати і навчити дітей майбут-

нього; яким повинен бути вчитель, щоб школа стала справді новою? Загострилися проблеми забезпечення сталості й неперервності освіти, створення безпечних умов для викладання й навчання, психологічної підтримки учасників освітнього процесу, відновлення освітньої інфраструктури, продовження реформ та якісних трансформацій на всіх рівнях освіти в ракурсі Концепції НУШ.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми модернізації початкової освіти в Україні розглядають такі науковці, як Н. Бібік, О. Дубасенюк,

В. Котубей, Т. Кошманова, Н. Ничкало, А. Романчук, С. Сисоєва, Л. Хоружа,

І. Шапошнікова та ін. Водночас необхідний більш глибокий аналіз актуального стану початкової освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні відбувається бурхлива зміна технологій; штучний інтелект, обсяг інформації в Інтернеті, що перевищує людський, відсутність робочих місць і значно вищі вимоги до працівників – все це створює зовнішній тиск на освіту, на дітей та їхнє майбутнє. Школа за цих умов перестає бути самостійною освітньою одиницею, вона стає елементом у розвитку людини, і цим розвитком має займатися не лише система освіти, а й сама людина.

Однак відомо, що освіта завжди відстає від темпів прогресу суспільства. Стара школа була своєрідною

фабрикою з "виготовлення" стандартного продукту із живих людей, а шкільні технології – індустрією, де головною метою було сортування дітей за штучними шкалами, а головним результатом – підвищення балів в атестаті для вступу до інститутів та університетів, які великою мірою обирали батьки. Але сьогодні навіть дорослі розуміють, що диплом – не гарантія успіху в житті. Врешті, багато хто з тих, які погано вчилися в школі, стають успішними людьми. Однак і досі в суспільстві, яке є достатньо консервативним, існує думка, що стара система освіти була добра.

Але сучасний світ – це швидкісні засоби зв'язку, великий і активний інформаційний простір, можливість подорожувати, спілкуватися з людьми з різних куточків Земної кулі. У сучасних дітей зовсім інше середовище розвитку. Якщо дитину обмежувати з раннього дитинства, не давати можливості користуватися досягненнями прогресу, то рано чи пізно вона потрапить у незнайоме, вороже їй середовище.

Як зазначає С. Сисоєва, на розвиток системи освіти суттєво впливають такі чинники, як швидкозмінність суспільних процесів та соціально-економічних трансформацій (Сисоєва, 2008, с. 3). "Тому українська шкільна реформа – це принципово новий підхід до освіти, позиціонування учителя і учня, а також формування неабияких соціальних цінностей" (Романчук, 2018, с. 181), що надзвичайно важливо в умовах війни.

Розстається зі старими поглядами і переконаннями складно, особливо вчителям з великим стажем роботи. Далеко не всі з них сприймають реформи, не готові їх реалізувати, переконані, що діти повинні рости без гаджетів, електронних ігор та інших новітніх засобів. Але стара система віджила своє, треба шукати нові підходи, способи, програми, ігри, близькі дітям, їхнім інтересам, і активно використовувати вже сформовану дитячу мотивацію. Але найважливіше, чому нам треба змінювати підходи до освіти, – про це нас просять самі діти. Сучасна дитина не хоче сприймати інформацію, яка їй не-

цікава, запам'ятовувати непотрібне, не бажає чути її в такій формі, у якій вона часто подається вчителями. Інформації стало набагато більше, ніж 5–10 років тому, каналів її надходження – також. Раніше школа і вчитель були основним джерелом інформації, а зараз Інтернет з усією масою і різноманітністю даних. Вітчизняні та зарубіжні вчені констатують, що в дітей формується кліпове мислення, через 3–5 хвилин після початку уроку вони вже стають неуважними, мало читають, поступово розучуються мислити.

Мета сучасної шкільної освіти – виховання інноватора, допитливого, спостережливого, непокірного, нестандартного, який не боїться помилятися, здатний створювати нове, змінювати світ. Як же виховати і навчити щасливих дітей майбутнього? Зрозуміло, що проблему не можна вирішити на тому ж рівні, на якому вони виникла.

Відомою є формула Нової української школи:

1. Новий зміст освіти, заснований на формуванні навичок, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.
2. Педагогіка має бути заснована на партнерстві між учнем, учителем і батьками.
3. Мотивація вчителя, який має свободу творчості і розвивається професійно.
4. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі.
5. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
6. Нова структура школи, що дозволяє добре засвоїти знання, які будуть потрібні не тільки в професії, а й у житті.
7. Децентралізація та ефективне управління, що дозволить школі бути реально автономною.
8. Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечить рівний доступ усіх дітей до якісної освіти (Нова українська школа, 2016).

Освітню систему майбутнього можна порівняти з ландшафтом Карпатських гір, де щодня відбуваються мільйони взаємопов'язаних подій, лінійні закони не діють. Нова модель освіти вимагає розроблення нових

правил, нових інструментів, засобів вирішення актуальних проблем. При цьому слід враховувати, що екосистема української освіти інша, ніж у Фінляндії, Сингапурі чи Польщі. Важливо не ламати і не руйнувати все, що створено, а на основі українського досвіду з використанням напрацьованих інших країн виробити власну освітню модель.

Реформа під назвою "Нова українська школа" відображає гарні наміри і прагнення до оновлень, але це тільки початок великого шляху. Як зазначають українські вчені, "найбільш виразною ознакою сучасних змін є спрямованість до виконання освітніх стандартів" (Волинець, Волинець, Стаднік, 2019). При розробленні освітніх стандартів насамперед потрібно глибоке розуміння, які саме зміни потрібні і для чого. Сучасне суспільство вимагає реального вирішення кількох ключових проблем. Насамперед це вимога засвоювати зовсім інші способи отримання знань та вмінь. Ідеться про базові знання та вміння в новому форматі, для зовсім інших результатів у вигляді компетенцій та компетентностей. Для цього потрібно вчити по-іншому, за допомогою більш сучасних технологій – командних, змагальних, психологічних, таймінгових, STEM-освіти, кейс-стаді та ін. Учити повинні вчителі-коучі, що не повчають, а знають, де знайти інформацію, як її опрацювати і застосувати. Необхідно управляти освітнім процесом по-іншому, шляхом ефективного менеджменту, в тому числі електронного, з довірою, а не з тотальним контролем і звітністю. Вчити потрібно зовсім в іншому освітньому просторі, в якому головним елементом є мотивація до навчання, вміння вчитися і дизайн середовища.

Дуже важливим питання залишається – чого навчати сучасних дітей. Насамперед потрібно розвинути таку важливу навичку, як критичне мислення, особливо в умовах війни. Необхідним за сучасних умов є імунітет до інформаційного сміття, оскільки діти легко можуть знайти інформацію, але далеко не всі з них уміють її самостійно проаналізувати, виділити головне, потрібне.

Наступна важлива група соціальних навичок – це ефективна робота в команді, гнучкість і здатність адаптуватися, ініціативність та підприємницькі вміння, ефективне усне, письмове й мультимедійне спілкування. Необхідною якістю є мультизадачність, оскільки діти, які закінчують школу через 5–10 років, повинні будуть уміти вирішувати кілька завдань одночасно, виконувати багато видів діяльності, тому треба вміти швидко переключатися, обирати пріоритетні завдання, розв'язувати їх у комплексі. Це також прагнення до самоосвіти, вміння постійно вчитися, щоб досягти бажаних результатів у житті. Важливим є вміння точно формулювати свої думки, бо в часи, коли перед дитиною світ постає в комп'ютерних картинках, учні втрачають здатність чітко оформляти думку словами. Врешті, це глобальність мислення, адже в епоху глобалізації, коли стираються кордони, діти мають учитися жити в єдиній країні під назвою "Земля", де нема расових, гендерних та інших відмінностей, де треба вміти залишатися собою та дозволяти це іншим.

Українські вчені підкреслюють важливість формування в дітей "не тільки соціальних, академічних та навичок спілкування, а й розвиток демократичних цінностей (інклюзія, активна участь кожного, толерантність і прийняття, відкритість, власна та соціальна відповідальність). Дуже важливим для кожної дитини є можливість мати власну платформу успіху, що є можливою через ситуацію позитивного настрою, довіри, поваги, починаючи з мажорної тональності ранкових зустрічей як у групі закладу дошкільної освіти, так і початкової школи. Бо від того, чи почувають діти себе впевнено, вільно, розкуто, захищено, залежить не тільки успіх в отриманні знань, умінь, навичок, а й їх психічне, фізичне здоров'я та соціальний статус у середовищі однолітків" (*Нова українська школа: порадник для вчителя, 2018*).

Яким же повинен бути сучасний учитель, щоб школа стала справді новою? Адже за будь-яких умов продовжує діяти універсальний закон, відповідно до якого якість навчання

не може бути вищою, ніж якість підготовки педагога. Тому суттєво змінюються вимоги до професійної підготовки і діяльності вчителя початкових класів. Пріоритетною проблемою закладів вищої педагогічної освіти є підготовка педагога нової генерації: сучасній школі потрібні вчителі, здатні забезпечити реалізацію творчого потенціалу учня (*Комар, 2008, с. 4*).

Отже, одним із найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання. На особливу увагу заслуговують питання інноваційної діяльності, творчого пошуку навчальних закладів, які готові до впровадження змін (*Дубровська, Дубровський, 2019, с. 55*).

Освіта сьогодні все більше персоналізується, і саме для цього потрібні сучасні технології. Тому найважливішими принципами роботи вчителя Нової української школи є максимальна підтримка дитини, розкриття її внутрішнього потенціалу шляхом розроблення індивідуальної освітньої траєкторії, що ґрунтується на врахуванні потреб, інтересів, мотивації, здібностей, можливостей і досвіду здобувачів освіти, виборі ними способів, форм і темпу здобуття освіти, використанні новітніх методів і засобів навчання.

Відомо, що за традиційної моделі вчитель лише на 5% дійсно працює з реальною дитиною. Нові технології, коли діти взаємодіють не лише з педагогом, але й з однокласниками під наглядом учителя, значно збільшують цей час. Застосування нових технологій (кейс-стаді, сторітелінг та ін.) гуманізує освіту, створює атмосферу радості від навчання. Сучасний учитель повинен дозволити освітньому процесові самоорганізовуватися, педагог має запустити процес, а далі це має бути самоорганізація роботи дітей. Перед сучасним учителем стоїть завдання "вбудовування" навчання в контекст реального світу. Знання, отримані на основі реальних

ситуацій, допомагають учням бути пристосованими до життя. Окремо слід виділити таку інноваційну технологію, як сторітелінг. Мова сучасних підручників часто малозрозуміла, але майстерна розповідь учителя забезпечує емоційний контакт з дітьми та переконує їх у потребі знань.

Педагог має вчити дітей вирішувати кейси (проблеми, задачі), при цьому бути наполегливими, не зупинятися напівдорозі, шукати власне рішення, висловлювати свою думку, адже коли дітей залучають до вирішення серйозних задач, вони відчувають відповідальність за те, що роблять. Під керівництвом сучасного вчителя учень має рости над собою, а не порівнюватися з іншими. Сучасний учитель глибоко усвідомлює, що правильна відповідь – це вже не шлях до освіти. У НУШ навчання повинно мати експериментальний характер, де через успіхи і невдачі дитина досягає результату.

Сучасний педагог розуміє, що запитання учнів – це насіння знань, найцінніший інструмент учителя. Жодна шкільна програма не може дати знання в повному обсязі, тому найважливіше завдання вчителя – розвивати допитливість дітей. Не менш важливою є постійна підтримка учнів у процесі навчання. Школярі не повинні боятися ризикувати, водночас кожна дитина заслуговує на підтримку дорослого. Якщо сказати коротко – учитель має любити дітей і вірити в їхні можливості.

Як підготувати педагога нової формації? Академік В. Кремень пропонує "чітко зафіксувати в концепції педагогічної освіти потребу в збалансованій чотириаспектній підготовці педагогічного працівника як фахівця: з предмета викладання, психології особистості, методики навчання і зі світоглядно-філософської підготовки" (*Кремень, 2014, с. 9*). Потрібно враховувати, що в Україні є глибокі педагогічні традиції. Неможливо взяти найбільш успішну систему освіти і пересадити на український ґрунт, бо освіта завжди має національне обличчя. Водночас є і цінний зарубіжний досвід, який варто вивчати та використовувати. Це, до прикладу, перевірка професійної придатності шля-

хом проходження абітурієнтами практики в школі, щоб переконатися в правильності професійного вибору, як це робиться в німецьких університетах. Адже не секрет, що дуже часто випускники українських шкіл обирають спеціальність випадково або під впливом батьків. Це, за фінським досвідом, розвиток національної освітньої електронної системи, поширення практики обміну досвідом між учителями за допомогою сучасних цифрових технологій, системний моніторинг результатів запровадження нових програм підготовки вчителя за європейськими критеріями тощо.

Учитель, як і раніше, повинен добре знати свій предмет, але насамперед він має бути сильним у викладанні. Йдеться про збільшення обсягів педагогічної практики, частки психолого-педагогічної підготовки в освітніх програмах, введення ідеї портфоліо, починаючи з першого курсу, що допоможе студентам систематизувати отримані знання, досвід, відрефлексувати його. На думку Н. Бондаренко, цінність практичної підготовки студентів полягає в тому, що вона "сприяє розвитку професійних знань, умінь та навичок, інтересу до педагогічної професії, дозволяє сформувати навички організації дитячого колективу, формує інтерес до інноваційної діяльності та уміння творчо вирішувати складні проблеми з життя групи або класу, забезпечує успішну професійну адаптацію майбутнього фахівця" (Бондаренко, 2020, с. 182). Можливим є також введення стажування подібно до інтернатури, щоб уникнути стресу входження в професію.

Особливі умови складаються в українських школах через бойові дії на території України. Часто єдиною можливістю організувати освітній процес незалежно від місця перебування у зручний для дітей час є дистанційне навчання. Ефективний урок за цих умов повинен бути спрямований на стабілізацію психологічного стану учнів, надання можливостей для вияву їхніх емоцій. Необхідною в початковій школі у зв'язку з особливостями учнів молодшого шкільного віку є візуалізація знань, гнучка

система оцінювання, широке використання інтерактивних технологій тощо. Дуже важливим є також розвиток медіаграмотності школярів у кризових умовах як важлива навичка успішної людини 21 століття. Від цього залежить здатність аналізувати інформацію, події та оточення, відрізнити фейки від правдивих фактів, використовувати тільки достовірні дані.

Нового значення набуває національно-патріотичне виховання учнів. Дуже важливо, на наш погляд, в умовах жорстокої неспровокованої війни посягти в душах молодого покоління українців не ненависть, а почуття патріотизму, гордості за новітніх героїв України, за нашу багату історію та культуру, врешті, за те, що за рівнем цивілізованості, моральності, інтелекту українці кардинально відрізняються від ворогів.

Як зазначає Н. Ашиток, вагомою проблемою сучасної школи є недостатня готовність учителів початкової школи до роботи в умовах інклюзивної освіти (Ашиток, 2015). За умов війни в Україні ця проблема ускладнилася, оскільки до осіб з особливими освітніми потребами сьогодні можна віднести і внутрішньо переміщених осіб, дітей-біженців, які потребують додаткового захисту, учнів з особливими мовними освітніми потребами тощо. Посилена увага вчених (Л. Гречко, І. Денисова, Н. Найда, З. Шевців, І. Демченко,

В. Зарецький, В. Засенко, О. Мартинчук та ін.) і педагогів-практиків до цієї проблеми є ознакою європейськості української шкільної освіти, однак вона далеко ще не вирішена.

Отже, як зазначає О. Пометун, в умовах модернізації системи освіти в Україні суттєво змінюються вимоги до професійної підготовки і діяльності вчителя початкових класів, оскільки "основою всіх перетворень в освіті має стати реальне знання потенційних можливостей дітей, прогнозування потреб і моделей розвитку особистості" (Пометун, 2004, с. 5). Пошуки оптимальних шляхів професійної підготовки вчителів початкових класів здійснюються в контексті сучасних освітніх парадигм (культурологічної, ціннісної, компетентні-

ної та ін.).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, реалії сьогодення вимагають колосальних трансформацій, які охоплюють усі сфери життя суспільства, в тому числі й освітню. Початкова освіта реагує на ці виклики варіативністю змісту, зміною методів, форм і технологій організації освітнього середовища, зміцненням особистісної орієнтації навчання, поглибленням індивідуалізації освітніх маршрутів здобувачів освіти, змінами в професійній підготовці вчителів початкової школи. Водночас сучасний етап розвитку освіти в нашій країні в умовах війни вимагає подальшого переосмислення педагогічних ідей, концепцій, адаптації освітніх та виховних технологій до нових умов.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Ашиток, Н. (2015). Проблеми інклюзивної освіти в Україні. *Людинознавчі студії*, 1/3, 4–11. Взято з http://ddpu.drohobych.net/pedagogics/arhiv/33_1_2015/3.pdf2, с. 9

Бондаренко, Н. (2020). Підготовка майбутніх педагогів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової освіти в контексті Концепції "Нова українська школа". *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 1 (99), 176–187.

Волинець, К. І., Волинець, Ю. О., Стаднік, Н. В. (2019). Теоретичні засади наступності дошкільної і початкової освіти як проблема сучасної освіти. *Народна освіта*, 2 (38). Взято з https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5709

Дубровська, Л. О., Дубровський, В. Л. (2019). До питання підготовки майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти. *Молодий вчений*, 5.2 (69.2), 52–55.

Комар, О. А. (2008). Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти. Монографія. Умань: РВЦ "Софія".

Кремень, В. Г. (2014). Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Педагогіка і психологія*, 4 (85), 5–10.

Нова українська школа. Концеп-

туальні засади реформування середньої школи (2016). Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Нова українська школа: порадник для вчителя / За заг. ред. Н. М. Бібік (2018). Київ: Літера ЛТД. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>

Пометун, О. І. (2004). Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: "К.І.С."

Романчук, А. І. (2018). Актуальні проблеми реформування початкової освіти України в сучасних умовах. Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.

Сисоєва, С. (2008). Роль освіти в сучасному світі. *Рідна школа*, 11, 3–6.

REFERENCES

Ashytok, N. (2015). Problemy inkljuzyvnoji osvity v Ukrajinі. Ljudynoznavchi studiji, serija

"Pedagoghika", 1/3, 4-11. Vzjato z http://ddpu.drohobych.net/pedagogics/arhiv/33_1_2015/3.pdf2, s. 9

Bondarenko, N. (2020). Pidghotovka majbutnikh pedagoghiv do realizaciji pryncypu nastupnosti doshkiljnoji i pochatkovoji osvity v konteksti Koncepciji "Nova ukrainsjka shkola". *Ghumanizacija navchaljno-vykhovnogho procesu*, 1 (99), 176–187.

Volynej, K. I., Volynej, Ju. O., Stadnik, N. V. (2019). Teoretychni zasady nastupnosti doshkiljnoji i pochatkovoji osvity jak problema suchasnoji osvity. *Narodna osvita*, 2(38). Vzjato z https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5709

Dubrovsjka, L. O., Dubrovsjkyj, V. L. (2019). Do pytannja pidghotovky majbutnikh vchyteliv pochatkovoji shkoly u zakladakh vyshhoji osvity. *Molodyj vcheryj*, 5.2 (69.2), 52–55.

Komar, O. A. (2008). Pidghotovka majbutnikh uchyteliv pochatkovoji shkoly do zastosuvannja interaktyvnykh tekhnologhij. Teoretyko-metodychni aspekty. Monohrafija. Umanj: RVC "Sofija".

Kremenj, V. Gh. (2014). Problemy jakosti ukrainsjkoji osvity v konteksti suchasnykh cyvilizacijnykh zmin. *Pedagoghika i psykholohija*, 4 (85), 5–10.

Nova ukrainsjka shkola.

Konceptualjni zasady reformuvannja serednjoji shkoly (2016). Vzjato z <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Nova ukrainsjka shkola: poradnyk dlja vchytelja / Za zagh. red. N. M. Bibik (2018). Kyjiv: Litera LTD. Vzjato z <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>

Pometun, O. I. (2004). Dyskusija ukrainsjkykh pedagoghiv navkolo pytanj zaprovadzhennja kompetentnisnogho pidkhdou v ukrainskij osviti. Kompetentnisnyj pidkhdid u suchasnij osviti: svitovyj dosvid ta ukrainsjki perspektyvy: Biblioteka z osvittnoji polityky / Pid zagh. red. O. V. Ovcharuk. K.: "K.I.S."

Romanчук, А. І. (2018). Aktualjni problemy reformuvannja pochatkovoji osvity Ukrajinu v suchasnykh umovakh. Naukovi zapysky Nacionalnogho pedagoghichnogho universytetu imeni M. P. Draghomanova. Kyjiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Draghomanova.

Sysojeva, S. (2008). Rolj osvity v suchasnomu sviti. *Ridna shkola*, 11, 3–6.

Стаття надійшла 12.06.2023 р.

